

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ПРОЕКТУВАННЯ ТРУДОВИХ ПРОЦЕСІВ"
для студентів напряму підготовки 6.030505
"Управління персоналом та економіка праці"
денної форми навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2013

Затверджено на засіданні кафедри управління персоналом.
Протокол № 2 від 06.09.2012 р.

Укладачі: Назарова Г. В.
Семенченко А. В.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Проектування трудових процесів" для студентів напряму підготовки 6.030505 "Управління персоналом та економіка праці" денної форми навчання / укл. Г. В. Назарова, А. В. Семенченко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 40 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за відповідними змістовними модулями й темами, плани лекцій та семінарських (практичних) занять, перелік питань для самостійного вивчення, контрольні запитання для більш ефективного опанування навчальної дисципліни та систему оцінювання знань студентів.

Рекомендовано для студентів економічних напрямів підготовки.

Вступ

Важливість питань, що розглядаються навчальною дисципліною "Проектування трудових процесів", полягає в тому, що в умовах ринкових відносин недоліки в організації проектування праці є серйозною перешкодою у використанні підприємствами резервів зростання продуктивності праці. Таким чином, проектування трудових процесів є одним з найважливіших засобів удосконалення організації виробництва на промисловому підприємстві.

Навчальна дисципліна "Проектування трудових процесів" належить до циклу вибіркових дисциплін за галуззю знань 0305 "Економіка і підприємництво" напряму підготовки 6.030505 "Управління персоналом та економіка праці".

Мета: надання знань з теорії та практики проектування трудових процесів як професійної і наукової діяльності.

Завдання: вивчення теоретичних засад проектування трудових процесів; набуття вмінь самостійно проектувати трудові процеси в різноманітних виробничих процесах, аналізувати використання робочого часу, розробляти заходи щодо вдосконалення організації проектування та нормування праці; допомога студентам у набутті вмінь та навичок самостійно розробляти і обґрунтовувати заходи щодо вдосконалення проектування праці.

Предмет: тривалість трудових процесів у часі в конкретних організаційно-виробничих умовах.

Під проектуванням трудового процесу розуміють розробку нормативно-технічної документації, яка регламентує вимоги до виконавця, передбачає раціональні прийоми та методи виконання роботи, оснащення і планування робочого місця, систему його обслуговування, режими праці та відпочинку.

Метою проектування трудових процесів є забезпечення оптимального взаємозв'язку між виконавцем, предметом та засобом праці в конкретних умовах виробництва, скорочення тривалості операції за рахунок ліквідації зайвих та непотрібних рухів, поліпшення умов праці, підвищення працездатності та продуктивності праці.

При проектуванні трудових процесів досліджуються передові методи виконання операції; аналізується технологічна єдність послідовності обробки деталі або виконання роботи; визначається

оптимальний варіант технології виконання операції або роботи; здійснюється планування робочого місця і розробка заходів з його обслуговування та поліпшення умов праці; проектується трудовий процес на рівні прийомів, операцій, змін; розробляється інструкційно-технологічна карта виконання трудового процесу; проводиться навчання робочих виконанню запропонованого трудового процесу та впровадження запроектованого методу праці на робочих місцях.

Структура навчальної дисципліни подана в табл. 1.

Таблиця 1

Структура програми навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна: підготовка бакалаврів	Шифр і назва галузі знань та напряму підготовки	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів відповідних ECTS – 3, у тому числі: змістовних модулів – 2, самостійна робота	Галузь знань: 0305 "Економіка і підприємництво"	Вибіркова. Рік підготовки: 4. Семестр: 7
Кількість годин за змістовними модулями: модуль 1 – 57, модуль 2 – 51. Усього – 108 годин	Напрямок підготовки: 6.030505 "Управління персоналом та економіка праці"	Лекції (теоретична підготовка) – 34 години. Практичні (семінарські) заняття – 34 години. Самостійна робота – 34 години. Індивідуально-консультаційна робота – 6 годин
Кількість тижнів викладення навчальної дисципліни: 17. Кількість годин за тиждень: 4	Освітньо- кваліфікаційний рівень: бакалавр	Вид контролю: ПМК

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

До вивчення навчальної дисципліни "Проектування трудових процесів" студент приступає, прослухавши більшість навчальних дисциплін гуманітарного циклу. З циклу фундаментальних навчальних дисциплін необхідно, щоб студент прослухав математику для економістів, інженерну

графіку, систему технологій, основи конструювання, проектування та моделювання, економетрію, фізіологію та психологію праці, економіку праці, організацію праці, нормування праці та організацію і планування виробництва, інформатику. У них висвітлюється окремі питання і положення щодо оптимізації технологічних і трудових процесів, психофізіологічне та технічне їх забезпечення; працездатність, організація робочих місць і системи їх обслуговування; статистичне спостереження, математична постановка завдань, оброблення спостережень і використання комп'ютерної техніки; економічна оцінка процесів і продуктивності праці.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять і виконуючи практичні завдання. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів. Усі ці види занять розроблені відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Вивчення навчальної дисципліни є важливим елементом циклу економічних дисциплін, які необхідні спеціалісту з управління персоналом в умовах розвитку нових соціально-економічних відносин, які в умовах динамічності та жорсткої конкуренції повинні орієнтуватися не лише на отримання прибутку, але й відповідати вимогам усіх зацікавлених сторін.

У результаті засвоєння навчальної дисципліни у студентів мають бути сформовані конкретні компетентності у теоретичному та практичному аспектах цієї навчальної дисципліни. У процесі засвоєння навчальної дисципліни студент має набути такі:

знання:

основних парадигм науки проектування трудових процесів;

теоретичних і практичних засад проектування праці на підприємстві;

змісту, завдань та принципів проектування трудових процесів;

законодавчої бази та нормативно-правових вимог щодо проектування трудових процесів;

змісту, основних цілей та завдань, структури, наукових принципів, методів проектування праці, наукових принципів та методів організації праці та його ролі в системі проектування трудових процесів;

змісту заходів щодо формування та використання кадрового складу підприємства відносно системи проектування праці;

видів, факторів та показників діяльності персоналу в процесі проектування трудових процесів на підприємстві;

системи проектування та нормування праці, встановлення норм часу, обслуговування та чисельності, методичні положення з встанов-

лення норм виробітку та нормованих завдань, методиці встановлення норм на основні види робіт;

засад управління робочим часом працівників, методів аналізу, проектування та удосконалення ефективності використання робочого часу працівниками підприємства;

чинників, які впливають на величину витрат праці, підлягають обліку при проектуванні трудових процесів різної системи укрупнення;

методику розробки програми нормативних досліджень; методи розбудови моделей трудових та технологічних процесів та проектування нормативних матеріалів;

уміння:

обґрунтувати вибір принципів та методів проектування праці на підприємстві;

складати вимоги до характеристик типового виконавця роботи (здоров'я, кваліфікація, стаж, стабільність виконання завдання, вік, зір, емоційна врівноваженість, надійність, сила, спритність, витривалість, рівень майстерності та інше);

обґрунтовувати зв'язок прогресивності нормативів з рівнем продуктивності праці;

класифікувати виробничі процеси, їх зміст і характеристики за відмінними ознаками;

раціонально організувати виконання трудових процесів і проектувати зниження витрат часу;

розробляти типові проекти з урахуванням типізації технологічних процесів;

застосовувати методи, які використовують для обробки результатів спостережень при проектуванні трудових процесів;

визначати математичну залежність витрат часу від впливаючих чинників графо-аналітичним методом, методом найменших квадратів і кореляційного аналізу;

розробляти раціональний регламент змісту робіт, методи і організаційно-технічні умови їх використання з урахуванням норм праці;

розраховувати науково обґрунтовані норми часу (виробітку), норми обслуговування (чисельності) та нормативну трудомісткість продукції (робіт) для подальшого проектування праці;

моделювати роботи та визначати найбільш раціональні форми та системи регулювання праці, розробляти нормовані завдання для основних і допоміжних робітників з урахуванням особливостей виробничих процесів;

аналізувати можливості математико-статистичного моделювання при проектуванні норм обслуговування і чисельності обслуговуючих робочих; створювати техніко-нормовану класифікацію трудових і технічних процесів для проектування нормативних карт і розробки нормативів часу, обслуговування та чисельності для основних та допоміжних робітників, апарату управління виробництвом;

ефективно використовувати сучасні інформаційні технології при проектуванні праці персоналу;

застосовувати ефективні методи проектування трудових процесів;

комунікативні компетентності:

здатність використовувати наукові принципи та методи проектування трудових процесів під час виконання посадових обов'язків;

володіння навичками встановлення міжособистісного контакту з керівниками, підлеглими, колегами, діловими партнерами;

здатність до проведення вибіркового обстеження, що характеризують стан соціально-трудова відносин;

здатність використовувати ефективний стиль, сучасні техніки спілкування у налагодженні зв'язків з працівниками підприємства, колегами, адміністрацією;

володіння навичками взаємодії з оточуючими людьми, вміння працювати в групі, використання знання різних соціальних ролей;

володіння навичками ефективного згуртування колективу, підлеглих та оточуючих;

здатність до гнучкого реагування на різні комунікативні ситуації;

здатність до ініціювання та самостійної організації комунікативної взаємодії;

здатність до застосування ефективних методів та способів вирішення конфліктів та уникнення конфліктних ситуацій;

компетентності щодо автономності та відповідальності:

вміння організувати, проектувати та раціоналізувати трудові процеси робітників основного та допоміжного виробництва, обслуговуючого та управлінського персоналу;

здатність управляти роботами з регламентування праці, планувати трудомісткість продукції (робіт) і її зниження, вести облік і аналіз становища системи проектування праці.

здатність координувати діяльність структурних підрозділів щодо: проектування та організації трудових процесів на підприємстві, застосування ефективних форм і методів нормування та проектування праці;

здатність виявлення й постановки проблем у системі організації та проектування праці, визначення на цій основі напрямів дій щодо раціоналізації трудових процесів на підприємстві;

вміння підготовки програми процедур проектування праці за визначеними напрямками;

здатність планування та реалізації процедур збирання даних, оцінки та аналізу інформації для проектування трудових процесів персоналу;

здатність нести персональну відповідальність за прийняття й реалізацію рішень.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Навчальний процес згідно з програмою навчальної дисципліни здійснюється в таких формах: лекційні, семінарські та практичні заняття; самостійна робота студентів, індивідуально-консультативна робота; контрольні заходи.

Структура навчальної дисципліни наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин, відведених на			
	лекції	практичні (семінарські) заняття	самостійна робота	індивідуально-консультативна робота
1	2	3	4	5
Змістовний модуль 1. Проектування індивідуальних та колективних трудових процесів				
Тема 1. Сутність, завдання, принципи та методи проектування трудових процесів	2	2	2	0,5
Тема 2. Системи мікроелементів та їх використання в аналізі та проектуванні трудових процесів	4	4	4	0,5
Тема 3. Проектування індивідуального трудового процесу	2	2	2	0,5
Тема 4. Проектування праці робочих-багатоверстатників	2	2	2	0,5
Тема 5. Проектування колективного трудового процесу на підприємстві	4	4	4	0,5

1	2	3	4	5
Тема 6. Проектування систем обслуговування в різних організаційних типах виробництва	4	4	4	0,5
Разом за модулем 1	18	18	18	3
Змістовний модуль 2. Проектування праці робітників обслуговуючого виробництва та управлінського персоналу				
Тема 7. Проектування трудових процесів робочих, зайнятих наладкою та технічним обслуговуванням виробництва	2	2	2	0,5
Тема 8. Проектування праці робочих, які забезпечують робочі місця предметами праці та оснасткою	2	2	2	0,5
Тема 9. Проектування трудових процесів керівників, фахівців та службовців	4	4	4	0,5
Тема 10. Проектування організаційних форм та технології управління	2	2	2	0,5
Тема 11. Управління системою проектування праці на підприємстві	4	4	4	0,5
Тема 12. Ефективність комплексного проектування трудових процесів і робочих місць	2	2	2	0,5
Разом за модулем 2	16	16	16	3
Усього годин:	34	34	34	6

Тематичний план складається з двох модулів, кожен з яких містить кілька навчальних елементів. Загальна трудомісткість дисципліни становить 3 кредити або 108 годин.

3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Змістовний модуль 1. Проектування індивідуальних та колективних трудових процесів

Тема 1. Сутність, завдання, принципи та методи проектування трудових процесів

Визначення об'єкта, предмета, призначення та основних завдань навчальної дисципліни. Історія розвитку системи проектування трудових процесів.

Сутність та підходи до визначення понять "проекування" та "проекування трудових процесів". Визначення головної мети проєкування трудових процесів як науки і навчальної дисципліни. Проєкування як процес управління витратами праці.

Зв'язок проєкування трудових процесів з іншими економічними, технічними і соціальними дисциплінами.

Напрями реалізації системи проєкування на підприємстві. Принципи проєкування трудових процесів, їх сутність і обумовленість економічними законами.

Дослідження методів проєкування трудових процесів: графічний, графічно-розрахунковий, макетний, метод моделювання.

Тема 2. Системи мікроелементів та їх використання в аналізі та проєкуванні трудових процесів

Дослідження поняття "мікроелемент". Вивчення найвідоміших систем мікроелементних нормативів. Дослідження існуючих систем мікроелементних нормативів для різних типів виробництва.

Застосування систем мікроелементів для проєкування трудових процесів різних категорій персоналу підприємства. Використання систем мікроелементів для розробки нормативів часу на трудові дії.

Базова система мікроелементних нормативів (БСМ). Походження, основні групи мікроелементів. Застосування базової системи мікроелементних нормативів при проєкуванні трудових процесів на українських промислових підприємствах.

Тема 3. Проєкування індивідуального трудового процесу

Трудовий процес як основний об'єкт проєкування і його місце в сукупному виробничому процесі. Класифікація індивідуальних трудових процесів та особливості їхнього проєкування. Виробнича операція, її визначення та структура. Методи праці.

Методи вивчення індивідуальних трудових процесів протягом робочого часу. Вивчення індивідуальних трудових процесів методом спостереження. Методи і прийоми індивідуальної праці, значення їхньої раціоналізації. Принципи і методи раціоналізації прийомів праці.

Методи дослідження індивідуальних трудових процесів. Структурно-функціональний аналіз трудового процесу. Проєкування прогресивних трудових процесів. Карти організації трудових процесів, їх зміст і призначення.

Тема 4. Проектування праці робочих-багатоверстатників

Багатоверстатне обслуговування, умови введення, види багатоверстатного обслуговування, особливості організації та проектування праці при багатоверстатному обслуговуванні.

Сутність, завдання і умови організації та проектування багатоверстатної роботи.

Методи проектування та нормування наймасовіших трудових процесів. Встановлення норм часу при виконанні верстатних робіт. Методика розрахунку основного часу на механічних процесах.

Ефективність багатоверстатного обслуговування.

Тема 5. Проектування колективного трудового процесу на підприємстві

Сутність колективної форми організації праці та її переваги порівняно з індивідуальною.

Характеристика і види виробничих бригад. Проектування трудових процесів у виробничих бригадах. Основи організації бригад нового типу в умовах ринкових відносин. Оплата і стимулювання праці в умовах розвитку колективних форм господарювання. Колективні форми організації та проектування праці фахівців.

Виробнича бригада як основна форма колективної праці. Технологічні, організаційні та економічні передумови створення бригад. Види бригад, особливості проектування їхньої праці.

Проектування та організація праці в бригадах: чисельність та професійний склад бригади, керівництво бригадою, планування роботи. Формування та розподіл трудового доходу бригади. Ефективність діяльності виробничих бригад.

Тема 6. Проектування систем обслуговування в різних організаційних типах виробництва

Основні функції обслуговування робочих місць. Поліпшення обслуговування робочих місць. Поняття робочого місця, робочої зони. Класифікація робочих місць та вимоги до їх організації.

Оснащення робочих місць. Види оснащення та вимоги до нього.

Планування робочих місць. Сутність і основні функції обслуговування робочих місць. Форми і системи обслуговування робочих місць. Типове проектування організації робочих місць. Його значення і ефективність. Атестація робочих місць.

Проектування систем обслуговування робочих місць.

Змістовний модуль 2. Проектування праці робітників обслуговуючого виробництва та управлінського персоналу

Тема 7. Проектування трудових процесів робочих, зайнятих наладкою та технічним обслуговуванням виробництва

Проектування праці робочих, зайнятих наладкою обладнання. Дослідження елементів проектування праці робочих, зайнятих та технічним обслуговуванням виробництва.

Особливості проектування праці та встановлення норм обслуговування і чисельності при виконанні таких допоміжних робіт: міжремонтне обслуговування технологічного устаткування, налагоджувальні роботи, контроль якості продукції. планово-запобіжний ремонт устаткування, використання транспортних і вантажних операцій.

Тема 8. Проектування праці робочих, які забезпечують робочі місця предметами праці та оснасткою

Дослідження особливостей проектування трудових процесів робочих, які забезпечують робочі місця предметами праці та оснасткою. Складання проектів трудових процесів допоміжних робітників на рівні прийомів, операцій, змін.

Розробка інструкційно-технологічних карт виконання трудового процесу робочими, які забезпечують робочі місця предметами праці та оснасткою.

Проведення навчання робочих виконанню запропонованого трудового процесу та впровадження запроектованого методу праці на робочих місцях.

Тема 9. Проектування трудових процесів керівників, фахівців та службовців

Цілі та завдання вивчення робочого часу керівників, фахівців та службовців. Основні види класифікації витрат часу працівників апарату управління. Загальна класифікація елементів витрат змінного робочого часу. Час продуктивної і непродуктивної роботи, час оперативної роботи, час обслуговування робочого місця. Час регламентованих та нерегламентованих перерв. Структура нормованого і ненормованого робочого часу. Нормативний баланс змінного робочого часу.

Методи проектування трудових процесів керівників, фахівців та службовців. Загальні умови і вихідні матеріали для проектування праці

управлінського персоналу. Характеристика основних етапів проектування праці керівників, фахівців та службовців. Робоча методика. Методи опрацювання матеріалів спостереження. Аналіз вихідних матеріалів.

Тема 10. Проектування організаційних форм та технології управління

Застосування елементів технології управління у виробничому процесі. Зміст та послідовність виконання процесів управління, структура та тривалість управлінського циклу.

Дослідження, аналіз та регламентація якості і витрат на виконання управлінських процесів, процедур і операцій. Розробка положень, посадових інструкцій, трудових процесів з обробки інформації. Проектування організаційних форм.

Тема 11. Управління системою проектування праці на підприємстві

Управління системою проектування праці на державному рівні. Участь профспілок у поліпшенні проектування праці.

Організація праці робітників служб управління підприємств. Основні вимоги до проектування робочих місць керівників, фахівців і службовців. Планування робіт з удосконалення системи проектування трудових процесів. Автоматизоване робоче місце фахівця. Управління проектуванням праці на підприємстві. Склад роботи і структура органів з проектування трудових процесів.

Планування організаційно-технічного розвитку виробництва, вдосконалення проектування праці. Функціональні підрозділи підприємств, які беруть участь у вдосконаленні проектування праці, їх завдання.

Науково-методичне і правове забезпечення проектування трудових процесів. Впровадження і стимулювання заходів щодо вдосконалення проектування трудових процесів на підприємстві.

Тема 12. Ефективність комплексного проектування трудових процесів і робочих місць

Визначення раціональності проектування та організації трудових процесів. Дослідження ефективності комплексного проектування трудових процесів. Вивчення передових методів аналізу і проектування трудових процесів. Аналіз ефективності системи обслуговування робочих місць при проектуванні трудових процесів.

Системний підхід до визначення рівня ефективності проектування праці на всіх рівнях виробництва, його суть і значення.

Визначення ефективності типових організаційних рішень, типових оргпроектів, змісту його основних розділів.

Аналіз ефективності комплексного проектування трудових процесів і робочих місць: проектування технологічних процесів, обладнання, будівель, споруд з урахуванням вимог наукової організації праці, ергономіки, технологічної естетики, техніки безпеки.

Ефективність проектування праці на діючих підприємствах на стадії підготовки виробництва до випуску нової продукції.

4. Плани лекцій

Змістовний модуль 1. Проектування індивідуальних та колективних трудових процесів

Тема 1. Сутність, завдання, принципи та методи проектування трудових процесів

- 1.1. Сутність і завдання проектування трудових процесів.
- 1.2. Основні принципи проектування трудових процесів.
- 1.3. Методи проектування трудових процесів.

Література: [2; 5; 11; 17 – 19; 24; 26; 37].

Тема 2. Системи мікроелементів та їх використання в аналізі та проектуванні трудових процесів

2.1. Дослідження існуючих систем мікроелементних нормативів для різних типів виробництва.

2.2. Використання систем мікроелементів для розробки нормативів часу на трудові дії.

2.3. Базова система мікроелементних нормативів (БСМ) та її застосування при проектуванні трудових процесів.

Література: [1; 11; 12; 16; 20; 22; 27; 38; 43; 48].

Тема 3. Проектування індивідуального трудового процесу

3.1. Економіко-технологічні передумови проектування індивідуального трудового процесу.

3.2. Раціональне проектування індивідуального трудового процесу в різних типах виробництва.

3.3. Використання графічного методу при проектуванні індивідуального трудового процесу.

Література: [1; 3; 6; 10; 11; 15; 25; 28; 35; 51].

Тема 4. Проектування праці робочих-багатоверстатників

4.1. Розвиток і цілі багатоверстатного обслуговування.

4.2. Проектування розташування верстатів та робочого місця при багатоверстатному обслуговуванні.

4.3. Визначення економічності багатоверстатного обслуговування.

Література: [2; 4; 8; 13; 23; 39; 41; 45; 47; 56; 62].

Тема 5. Проектування колективного трудового процесу на підприємстві

5.1. Сутність і завдання колективних форм організації праці.

5.2. Аналіз і проектування колективного трудового процесу.

5.3. Оцінка результативності праці в бригадах.

Література: [2; 5; 9; 11; 21; 30; 32; 34; 54; 60].

Тема 6. Проектування систем обслуговування в різних організаційних типах виробництва

6.1. Проектування стандартної системи обслуговування ("примусово" за графіками).

6.2. Проект планово-попереджувальної системи обслуговування.

6.3. Чергова система обслуговування за вимогою (заявкою).

Література: основна [1; 2; 8; 13; 14; 24; 29; 36; 40; 44; 58].

Змістовний модуль 2.

Проектування праці робітників обслуговуючого виробництва та управлінського персоналу

Тема 7. Проектування трудових процесів робочих, зайнятих наладкою та технічним обслуговуванням виробництва

7.1. Проектування праці наладчиків обладнання та контролерів верстатних і слюсарних робіт.

7.2. Аналіз і проектування трудових процесів слюсарів і слюсарів-електриків з ремонту обладнання.

7.3. Проектування трудових процесів прибиральників виробничих та службово-побутових приміщень.

Література: [4; 7; 9; 11; 28; 31; 33; 46; 55; 65].

Тема 8. Проектування праці робочих, які забезпечують робочі місця предметами праці та оснасткою

8.1. Проектування трудових процесів слюсарів з ремонту технологічної оснастки.

8.2. Проектування трудових процесів транспортних робочих та розподільників робіт.

8.3. Аналіз і проектування трудових процесів комірників (комплектувальників).

Література: [2; 11; 13; 17; 40; 42; 50; 57; 64].

Тема 9. Проектування трудових процесів керівників, фахівців та службовців

9.1. Аналіз організації праці та проектування трудових процесів управлінського персоналу.

9.2. Фактори, які впливають на підвищення ефективності праці керівників, фахівців та службовців.

9.3. Дослідження та проектування праці в управлінні виробництвом.

Література: [1; 3; 7; 14; 33; 46; 49; 52; 53; 63].

Тема 10. Проектування організаційних форм та технології управління

10.1. Зміст та послідовність виконання процесів управління, структура та тривалість управлінського циклу.

10.2. Регламентація, аналіз якості та витрат на виконання управлінських процесів, процедур і операцій.

10.3. Розробка положень, посадових інструкцій, трудових процесів з обробки інформації.

Література: [1; 6; 11; 12; 21; 35; 37; 59; 66; 70].

Тема 11. Управління системою проектування праці на підприємстві

11.1. Управління організацією та проектуванням праці на державному рівні.

11.2. Методи вивчення і оцінки стану організації та проектування праці: візуальні, графо-аналітичні, статистичні та техніко-економічні.

11.3. Підготовка спеціалістів з економіки, організації і нормування праці, лінійних керівників, технологів, їх роль у підвищенні рівня проектування трудових процесів на підприємстві.

Література: [1; 4; 11; 14; 19; 28; 48; 67; 69 – 72].

Тема 12. Ефективність комплексного проектування трудових процесів і робочих місць

12.1. Сутність понять "ефективність праці", "ефективність проектування трудових процесів".

12.2. Показники ефективності комплексного проектування трудових процесів.

12.3. Визначення впливу проектування праці на її ефективність та результативність.

Література: [3; 5; 7; 12; 17; 39; 54; 68; 70].

5. Плани семінарських та практичних занять

Тематику та зміст семінарських і практичних занять з їх погодинним розподілом і рекомендованою літературою наведено в табл. 3.

Таблиця 3

План проведення практичних (семінарських) занять

Назва теми	Програмні запитання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовний модуль 1. Проектування індивідуальних та колективних трудових процесів			
Тема 1. Сутність, завдання, принципи та методи проектування трудових процесів	<p style="text-align: center;">Семінарське заняття 1</p> <p>1. Роль проектування трудових процесів на підприємстві. 2. Економічна сутність поняття "проектування". 3. Трудовий процес як економічна категорія. 4. Процес проектування і основи його організації</p>	2	[2; 5; 11; 17 – 19; 24; 26; 37]
Тема 2. Системи мікроелементів та їх використання в аналізі та проектуванні трудових процесів	<p style="text-align: center;">Практичне заняття 1, 2</p> <p>1. Визначення тривалості окремих трудових процесів шляхом використання спрощеної системи мікроелементів "МОДАПТС". 2. Визначення тривалості елементів операцій за допомогою використання базової системи мікроелементів (БСМ). 3. Оцінка обґрунтованості використання конкретної системи мікроелементів для проектування трудових процесів</p>	4	[1; 11; 12; 16; 20; 22; 27; 38; 43; 48]

1	2	3	4
Змістовний модуль 2. Проектування праці робітників обслуговуючого виробництва та управлінського персоналу			
Тема 7. Проектування трудових процесів робочих, зайнятих наладкою та технічним обслуговуванням виробництва	<p style="text-align: center;">Практичне заняття 9</p> 1. Визначення трудомісткості робіт на наладку різнотипного обладнання. 2. Розрахунок явочної чисельності наладчиків, контролерів, слюсарів з ремонту обладнання. 3. Аналіз варіантів планування робочих місць робітників обслуговуючого виробництва	2	[4; 7; 9; 11; 28; 31; 33; 46; 55; 65]
Тема 8. Проектування праці робочих, які забезпечують робочі місця предметами праці та оснасткою	<p style="text-align: center;">Практичне заняття 10</p> 1. Розрахунок трудомісткості транспортних робіт з навантаження та розвантаження вантажів. 2. Визначення часу транспортування вантажу з урахуванням відстані та швидкості руху транспорту. 3. Розрахунок явочної чисельності такелажників, розподільників робіт та комплектувальників	2	[2; 11; 13; 17; 40; 42; 50; 57; 64]
Тема 9. Проектування трудових процесів керівників, фахівців та службовців	<p style="text-align: center;">Практичне заняття 11, 12</p> 1. Розрахунок чисельності управлінського персоналу та норми підлеглості для конкретних організаційних умов. 2. Використання факторного аналізу для визначення впливу окремих факторів на продуктивність праці управлінського персоналу. 3. Аналіз варіантів проектування та планування робочих місць керівників, фахівців та службовців. Контрольна робота за темами 7 – 9	3	[1; 3; 7; 14; 33; 46; 49; 52; 53; 63]
Тема 10. Проектування організаційних форм та технології управління	<p style="text-align: center;">Семінарське заняття 2</p> 1. Принципи системи управління проектуванням праці в організації. 2. Методи та технології управління проектуванням праці на підприємстві. 3. Підходи щодо проектування, розробки та впровадження нормативних локальних документів на підприємстві. 4. Дослідження та вдосконалення трудових процесів з прийняття та обробки інформації	2	[1; 6; 11; 12; 21; 35; 37; 59; 66; 69]

1	2	3	4
Тема 11. Управління системою проектування праці на підприємстві	Семінарське заняття 3 1. Заходи щодо удосконалення системи проектування праці на підприємстві. 2. Дослідження методів оцінки стану системи проектування трудових процесів. 3. Ситуація в державі щодо підготовки фахівців з організації та проектування праці. 4. Механізм управління проектуванням праці на промислових підприємствах	4	[1; 4; 11; 14; 19; 28; 48; 67; 69 – 72]
Тема 12. Ефективність комплексного проектування трудових процесів і робочих місць	Практичне заняття 13 1. Розрахунок показників ефективності впроваджених заходів щодо раціоналізації трудових процесів. 2. Аналіз проектів трудових процесів та їхнього впливу на зростання продуктивності праці. Контрольно-модульна робота	1 1	[3; 5; 7; 12; 17; 39; 54; 68; 71]

На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами реферати, їх виступи, активність у дискусії, уміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття вносяться у відповідний журнал. Отримані студентом оцінки за окремі семінарські заняття враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Практичне заняття – це форма навчального заняття, при якій викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно до сформульованих завдань. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння студентами необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різної складності для розв'язування їх студентами на занятті.

Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання.

6. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студента над засвоєнням навчальної дисципліни включає вивчення і конспектування питань, що винесені на самостійне опрацювання, підготовка до доповідей, виступів на семінарських заняттях. За кожною з тем передбачено вивчення теоретичних питань, що вимагає від студентів роботи не тільки над навчально-методичною літературою, а й над матеріалами періодичних видань та законодавчими і нормативними актами.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Робота з вивчення рекомендованої літератури.
3. Вивчення основних термінів та понять за темами навчальної дисципліни.
4. Підготовка до семінарських і практичних занять, дискусій, роботи в малих групах, тестування.
5. Контрольна перевірка кожним слухачем особистих знань за запитаннями для самоконтролю.

Метою самостійної роботи студентів під час вивчення навчальної дисципліни є поглиблення і закріплення набутих знань з тем навчальної дисципліни, застосування їх для вирішення проблем підприємства та забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємства, формування власної точки зору з питань, що вивчаються.

Викладач використовує такі форми контролю самостійної роботи студентів:

1. Опитування на семінарських та практичних заняттях.
2. Тестування.
3. Перевірка розв'язання творчих завдань.
4. Індивідуальні співбесіди зі студентами на консультаціях.

6.1. Перелік питань для самостійного опрацювання

Змістовний модуль 1. Проектування індивідуальних та колективних трудових процесів

Тема 1. Сутність, завдання, принципи та методи проектування трудових процесів

1. Передумови виникнення необхідності проектування трудових процесів на підприємстві.

2. Особливості проектування трудових процесів на українських підприємствах.

3. Організація системи проектування трудових процесів.

Література: [2; 5; 11; 17 – 19; 24; 26; 37].

Тема 2. Системи мікроелементів та їх використання в аналізі та проектуванні трудових процесів

1. Системи мікроелементних нормативів, які використовують на українських підприємствах.

2. Сутність системи мікроелементних нормативів МТМ.

3. Недоліки використання мікроелементів.

Література: [1; 11; 12; 16; 20; 22; 27; 38; 43; 48].

Тема 3. Проектування індивідуального трудового процесу

3.1. Чинники, які впливають на тривалість індивідуального трудового процесу.

3.2. Застосування індивідуального трудового процесу в різних типах виробництва.

3.3. Використання аналітично-розрахункового методу при проектуванні індивідуального трудового процесу.

Література: [1; 3; 6; 10; 11; 15; 25; 28; 35; 51].

Тема 4. Проектування праці робочих-багатоверстатників

4.1. Передумови застосування багатоверстатного обслуговування.

4.2. Переваги використання багатоверстатного обслуговування.

4.3. Визначення ефективності багатоверстатного обслуговування.

Література: [2; 4; 8; 13; 23; 39; 41; 45; 47; 56; 62].

Тема 5. Проектування колективного трудового процесу на підприємстві

5.1. Застосування колективних форм організації праці на вітчизняних підприємствах.

5.2. Використання економіко-математичних методів при проектуванні колективних трудових процесів.

5.3. Недоліки застосування бригадної форми організації праці.

Література: [2; 5; 9; 11; 21; 30; 32; 34; 54; 60].

Тема 6. Проектування систем обслуговування в різних організаційних типах виробництва

- 6.1. Організація обслуговування робочих місць.
- 6.2. Види оснащення та вимоги до нього.
- 6.3. Атестація робочих місць.

Література: [1; 2; 8, 13; 14; 24; 29; 36; 40; 44; 58].

Змістовний модуль 2. Проектування праці робітників обслуговуючого виробництва та управлінського персоналу

Тема 7. Проектування трудових процесів робочих, зайнятих наладкою та технічним обслуговуванням виробництва

- 7.1. Налагоджувальні роботи, контроль якості продукції.
- 7.2. Планово-запобіжний ремонт устаткування, використання транспортних і вантажних операцій.
- 7.3. Міжремонтне обслуговування технологічного устаткування.

Література: [4; 7; 9; 11; 28; 31; 33; 46; 55; 65].

Тема 8. Проектування праці робочих, які забезпечують робочі місця предметами праці та оснасткою

- 8.1. Основні види робіт щодо транспортного обслуговування.
- 8.2. Перелік функцій комплектувальників.
- 8.3. Роботи, які виконують слюсарі з ремонту технологічної оснастки.

Література: [2; 11; 13; 17; 40; 42; 50; 57; 64].

Тема 9. Проектування трудових процесів керівників, фахівців та службовців

- 9.1. Дослідження основних елементів трудових процесів управлінського персоналу.
- 9.2. Проектування праці в наукових організаціях.

Література: [1; 3; 7; 14; 33; 46; 49; 52; 53; 63].

Тема 10. Проектування організаційних форм та технології управління

- 10.1. Проектування праці робітників служб управління.
- 10.2. Порядок і організація впровадження прогресивних норм праці.

Література: [1; 6; 11; 12; 21; 35; 37; 59; 66; 70].

Тема 11. Управління системою проектування праці на підприємстві

11.1. Управління проектуванням праці в Україні.

11.2. Управління проектуванням праці на підприємстві.

11.3. Порядок і організація впровадження прогресивних норм праці.

Література: [1; 4; 11; 14; 19; 28; 48; 67; 69 – 72].

Тема 12. Ефективність комплексного проектування трудових процесів і робочих місць

12.1. Чинники ефективності проектування трудових процесів.

12.2. Розрахунок економічної ефективності від удосконалення системи проектування праці на підприємстві.

Література: [3; 5; 7; 12; 17; 39; 54; 68; 71].

6.2. Контрольні запитання для самодіагностики

1. Дайте визначення поняття "проектування трудових процесів"

2. Назвіть основні принципи проектування трудових процесів.

3. Які методи проектування трудових процесів існують?

4. У чому полягає основна мета проектування трудових процесів на підприємстві?

5. Розкрийте економічну сутність поняття "проектування".

6. Дайте визначення поняття "трудоий процес".

7. Назвіть найвідоміші з існуючих системи мікроелементних нормативів.

8. У чому полягає сутність базової системи мікроелементних нормативів (БСМ)?

9. Скільки мікроелементів включає базова система мікроелементів (БСМ)?

10.3 якою метою використовують спрощену систему мікроелементів "МОДАПТС"?

11. Які вам відомі економіко-технологічні передумови проектування індивідуального трудового процесу?

12. Наведіть приклад використання графічного методу при проектуванні індивідуального трудового процесу.

13. Що таке карта робочого місця?

14. Назвіть етапи проектування карти робочого місця індивідуального трудового процесу.

15. Назвіть цілі багатOVERSTATного обслуговування.
16. Технологія проектування розташування верстатів та робочого місця при багатOVERSTATному обслуговуванні.
17. Яким чином можливо розрахувати час зайнятості робочого обслуговуванням верстатів, машино-автоматичний вільний час та час роботи верстату?
18. Як визначити вільний час виконавця, час простою верстатів та тривалості циклу?
19. У чому полягає сутність бригадної форми організації праці?
20. Критерії оцінки результативності праці в бригадах.
21. Формула розрахунку часової тарифної ставки.
22. Як проводиться розрахунок тарифної заробітної плати з урахуванням КТУ для кожного члена бригади?
23. Схема та етапи проектування стандартної системи обслуговування.
24. Що є черговою системою обслуговування за заявками?
25. Які методи використовують при проведенні аналізу системи обслуговування за графіками?
26. У чому полягає обґрунтованість використання планово-попереджувальної системи обслуговування?
27. У чому основний зміст проектування праці наладчиків обладнання та контролерів верстатних і слюсарних робіт?
28. Які види робіт виконують слюсарі і слюсарі-електрики з ремонту обладнання?
29. Яким чином розраховують явочну чисельність наладчиків, контролерів, слюсарів з ремонту обладнання?
30. Які варіанти планування робочих місць робітників обслуговуючого виробництва вам відомі?
31. Охарактеризуйте специфіку проектування трудових процесів транспортних робочих та розподільників робіт?
32. У чому сутність аналізу і проектування трудових процесів комірників?
33. За якими формулами проводиться розрахунок трудомісткості транспортних робіт з навантаження та розвантаження вантажів?
34. Яким чином можливо визначити часу транспортування вантажу з урахуванням відстані та швидкості руху транспорту?
35. Які фактори впливають на підвищення ефективності праці керівників, фахівців та службовців?

36. Особливості дослідження та проектування праці в управлінні виробництвом?

37. Методи розрахунку чисельності управлінського персоналу та норм підлеглості для конкретних організаційних умов?

38. Яким чином використовують факторний аналіз для визначення впливу окремих факторів на продуктивність праці управлінського персоналу?

39. Охарактеризуйте послідовність виконання процесів управління?

40. Що є регламентацією управлінських процесів, процедур і операцій?

41. Назвіть основні принципи системи управління проектуванням праці в організації?

42. Які існують методи управління проектуванням праці на підприємстві?

43. Які особливості управління організацією та проектуванням праці на державному рівні?

44. У яких навчальних закладах відбувається підготовка спеціалістів з економіки, організації і нормування праці, лінійних керівників, технологів?

45. Які заходи з удосконалення системи проектування праці на підприємстві можна запропонувати?

46. Обґрунтуйте механізм управління проектуванням праці на промислових підприємствах?

47. Які існують показники ефективності комплексного проектування трудових процесів?

48. Яким чином визначається вплив проектування праці на її ефективність та результативність?

49. Поясніть технологію розрахунку показників ефективності впроваджених заходів щодо раціоналізації трудових процесів?

50. Як етапи проведення аналізу проектів трудових процесів та їхнього впливу на зростання продуктивності праці?

7. Методики активізації процесу навчання

При викладанні навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачено застосування таких навчальних технологій, як робота в малих групах; проблемні лекції; семінари-дискусії; мозкові атаки; кейс-метод; ділові та рольові ігри; банки візуального супроводження та ін. (табл. 4)

Використання навчальних технологій для активізації процесу навчання

Методики активізації	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
<p>Робота в малих групах дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування</p>	<p>Робота в малих групах при проведенні аналізу ролі проектування трудових процесів на підприємстві в ринкових умовах та сутності понять щодо проектування (семінарське завдання за темою 1)</p>
<p>Проблемні лекції направлено на розвиток логічного мислення студентів, коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздаванням студентам під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При читанні лекцій студентам даються питання для самостійного розмірковування, на які лектор відповідає сам, не чекаючи відповідей студентів</p>	<p>Проблемна лекція з питання "Використання системи мікроелементних нормативів в різних типах виробництва" (за темою 2).</p> <p>Проблемна лекція з питання "Вплив рівнонапруженості норм праці та їх інтенсивності на продуктивність праці при колективному трудовому процесі" (за темою 5)</p>
<p>Семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів</p>	<p>Проблемне повідомлення та дискусія з питань "Удосконалення управління науково-дослідної та проектної роботи на підприємстві";</p> <p>"Функціональні обов'язки фахівців з організації та нормування праці" (семінарські заняття за темою 10)</p>
<p>Мозкові атаки – це метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити якомога більшу кількість ідей за обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію</p>	<p>Мозкова атака щодо виявлення всебічної оцінки та ранжирування можливих причин виникнення проблем на підприємстві (семінарське завдання за темою 11)</p>
<p>Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу</p>	<p>Виробнича ситуація "Розрахунок явочної чисельності наладчиків, контролерів, слюсарів з ремонту обладнання" (практичне завдання за темою 7), Визначення часу транспортування вантажу з урахуванням відстані та швидкості руху транспорту (практичне завдання за темою 8)</p>

1	2
Рольові ігри – форма активізації студентів, за якої вони задіяні в процесі інсценізації певної виробничої ситуації, або прийняття управлінських рішень у ролі безпосередніх учасників подій, за правилами, які вже розроблено або виробляються самими учасниками; реалізується через самостійне вирішення студентами поставленої проблеми	Комплексне практичне завдання у вигляді ділової гри "Аналіз варіантів проектування та планування робочих місць керівників, фахівців та службовців" (за темою 9)
Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання завдань, інструктажу, демонстрації нових товарів і послуг	Презентація малими групами звіту "Розрахунок показників ефективності впроваджених заходів щодо раціоналізації трудових процесів" за результатами виконання практичних завдань в кінці вивчення модуля 2
Банки візуального супроводження сприяють активізації творчого сприйняття змісту навчальної дисципліни за допомогою наочності	Комплекти єдиної типової документації (довідники) з нормування для різних підрозділів підприємства (практичні завдання за темами 7 – 9)

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Індивідуально-консультативна робота з теоретичної частини навчальної дисципліни проводиться у вигляді:

- 1) індивідуальних консультацій (запитання – відповідь стосовно проблемних питань теоретичного матеріалу навчальної дисципліни);
- 2) групових консультацій (розгляд типових прикладів, практики впровадження та використання нових методів та методик в аналізі та аудиті персоналу).

Індивідуально-консультативна робота з практичної частини навчальної дисципліни проводиться у вигляді:

- 1) індивідуальних консультацій (розгляд практичних завдань, стосовно яких виникли запитання, проблемних питань, що постали в ході виконання індивідуальних завдань);
- 2) групових консультацій (розгляд практичних ситуацій, завдань, які потребують колективного обговорення).

Індивідуально-консультативна робота для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу проводиться у вигляді:

- 1) індивідуального захисту самостійних та індивідуальних завдань;
- 2) підготовки рефератів для виступу на науковому семінарі;
- 3) підготовки рефератів для виступу на науковій конференції.

9. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Оцінювання знань, умінь та навичок студентів враховує види занять, які згідно з робочою програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні та практичні заняття, а також самостійну роботу.

Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитись кількома методами:

1. Оцінювання знань студента під час лекційних занять.
2. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять.
3. Виконання завдань для самостійної роботи.
4. Проведення проміжного контролю.
5. Проведення поточно-модульного контролю.

Загальна оцінка з навчальної дисципліни визначається як середнє арифметичне з теоретичного та практичного модулів. Теоретичний модуль дорівнює середньому значенню між проміжним модульним контролем та за виконання модульної контрольної роботи.

Оцінка за практичну складову модульного контролю виставляється за результатами оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять.

Порядок поточного оцінювання рівня оволодіння студентами професійними компетентностями.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

а) систематичність, активність та результативність роботи протягом семестру над вивченням програмного матеріалу навчальної дисципліни: відвідування занять;

б) виконання завдань для самостійного опрацювання;

в) рівень виконання модульних завдань.

Контроль систематичного виконання самостійної роботи та активності на семінарських і практичних заняттях.

Оцінювання знань студента під час лекційного модуля, семінарських і практичних занять проводиться за 12-бальною шкалою за такими критеріями:

1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

2) ступінь засвоєння фактичного матеріалу курсу;

3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

4) вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків при виконанні індивідуальних завдань, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Оцінювання знань студента під час виконання завдань для самостійної роботи проводиться за 12-бальною шкалою.

Проміжний контроль. При проведенні проміжного контролю визначається рівень знань студентів з теоретичних питань навчальної дисципліни. Проміжний контроль проводиться у вигляді тестових завдань, самостійних та контрольних робіт. Оцінювання знань студента під час проведення проміжного контролю здійснюється за 12-бальною шкалою.

Проведення поточно-модульного контролю. Поточно-модульний контроль здійснюється та оцінюється за двома складовими: практичний модульний контроль і теоретичний модульний контроль. Оцінка за практичну складову модульного контролю виставляється за результатами оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі за відповідними білетами. Білет складається з 3 теоретичних питань та 2 задач.

Зразок завдання з поточно-модульного контролю наведено далі.

Модульний білет № 1 (Приклад)

Теоретичні питання

1. Сутність та задачі проектування трудових процесів на підприємстві.
2. Проектування індивідуального трудового процесу на підприємстві.
3. Фактори впливу на ефективність трудових процесів.

Задачі

1. Процес виготовлення деталі розділено на п'ять послідовно виконуваних операцій трудомісткістю 18, 28, 14, 38 і 45 хв.

Визначити необхідну явочну чисельність робітників для виконання кожної операції, якщо плановий випуск деталей 240 шт. за зміну. Тривалість зміни 8 год.

2. Для виробу А, прийнятого за умовну одиницю, технологічна трудомісткість дорівнює 1,0 нормо-год.; трудомісткість обслуговування – 0,8 нормо-год. (80 % технологічної трудомісткості); виробнича трудомісткість – 1,8 нормо-год.; трудомісткість управління – 0,36 нормо-год. (20 % виробничої трудомісткості).

Для виробу Б перевідний коефіцієнт трудомісткості встановлений у розмірі 0,5.

Розрахувати повну трудомісткість виготовлення виробу Б ($T_{п,б}$), використавши показники:

$K_б$ – перевідний коефіцієнт виробу Б;

$T_{т,а}$ – технологічна трудомісткість виготовлення виробу А;

$T_{т,б}$ – технологічна трудомісткість виготовлення виробу Б;

$T_{о,б}$ – трудомісткість обслуговування (у відсотках від технологічної трудомісткості) виробу Б;

$T_{в,б}$ – виробнича трудомісткість виробу Б;

$T_{у,б}$ – трудомісткість управління (у відсотках від виробничої трудомісткості) виробу Б.

3. Внаслідок впровадження прогресивних форм організації праці (багатоверстатного обслуговування і бригад) технологічна трудомісткість на виріб зменшилась з 108 люд.-год. до 99 люд.-год. Проектна трудомісткість 94 люд.-год.

Визначити відсоток знижень трудомісткості робіт фактичну ($t_{ф, \%}$), проектне зниження трудомісткості виготовлення виробу ($t_{\%}$) і спрогнозувати відсоток зростання продуктивності праці на дільниці ($p_{\%}$).

Відповіді студентів оцінюються за 12-бальною системою згідно з кваліфікаційними вимогами до бакалаврів напряму підготовки "Управління персоналом та економіка праці". Кожне з теоретичних завдань оцінюється в чотири бали, оцінка кожної з задач – чотири бали. Загальна оцінка за теоретичне та практичне завдання виставляється окремо та дорівнює загальній сумі оцінок кожного завдання.

Оцінка за теоретичне завдання складається на основі таких критеріїв:
 2,5 бала – за повноту викладення та використання теоретичних знань на основі лекційного матеріалу та рекомендованої літератури;
 0,5 бала – за логічність та послідовність думок, а також за наявність практичного прикладу.

1 бал – за наявність обґрунтованих висновків.

Для оцінювання задач використовуються такі критерії:

2,5 бала – за правильність, обґрунтованість та наявність формул розрахунку вирішеного завдання;

0,5 бала – за логічність та послідовність думок.

1 бал – за наявність обґрунтованих висновків.

Для підведення підсумків роботи студентів з даної навчальної дисципліни виставляється загальна оцінка, яка враховує оцінки за кожним видом контролю (як середнє арифметичне оцінок з теоретичного та практичного модуля).

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету в систему оцінювання за шкалою ECTS конвертується в підсумкову оцінку за шкалою ECTS (табл. 5).

Таблиця 5

Переведення показників успішності знань студентів у систему оцінювання за шкалою ECTS

Відсоток студентів, які зазвичай успішно досягають відповідної оцінки	Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка за бальною шкалою, що використовується ХНЕУ	Оцінка за національною шкалою
10	відмінне виконання	(A)	12 – 11	Відмінно
25	вище середнього рівня	(B)	10	
30	взагалі робота правильна, але з певною кількістю помилок	(C)	9 – 7	Добре
25	непогане, але зі значною кількістю помилок	(D)	6	Задовільно
10	виконання задовільне мінімальні критерії	(E)	5 – 4	
–	потрібне повторне перескладання	(FX)	3	Незадовільно
–	повторне вивчення дисципліни	(F)	2 – 1	

10. Рекомендована література

10.1. Основна

1. Абрамов В. М. Нормування праці : підручник / за ред. В. М. Абрамова, В. М. Данюка. – К. : Техника, 1995. – 208 с.
2. Багрова І. В. Нормування праці : навч. посібн. / І. В. Багрова. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 212 с.
3. Балабанова Л. В. Організація праці менеджера : підручник / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. вид., перероб. та доп. 2-е – К. : ВД "Професіонал", 2007. – 416 с.
4. Білоконенко В. І. Нормування праці: конспект лекцій / Білоконенко В. І. – Х. : Вид. ХДЕУ. 2004. – 140 с.
5. Вейнберг А. М. Совершенствование проектирования трудовых процессов / А. М. Вейнберг, Н. Г. Данилочкина. – Рига : Зинатне, 1989. – 86 с.
6. Виноградський М. Д. Організація праці менеджера : навч. посібн. для студ. екон. вузів / М. Д. Виноградський, А. М. Виноградська, О. М. Шканова. – К. : Кондор, 2007. – 414 с.
7. Данюк В. М. Організація праці менеджера : навч. посібн. / В. М. Данюк. – К. : КНЕУ, 2006. – 276 с.
8. Изучение затрат рабочего времени и разработка нормативных материалов по труду. Методические рекомендации. – М. : ЦБНТ при НИИ труда, 1986. – 254 с.
9. Крушельницька О. В. Організація праці : навч. посібн. / О. В. Крушельницька, Д. П. Мельничук. – Житомир : ЖДТУ, 2007. – 355 с.
10. Нормирование труда : учебник для экономических специальностей вузов / под ред. В. М. Абрамова и В. М. Данюка. – К. : ИСИО, 1995. – 204 с.
11. Научная организация и нормирование труда в машиностроении : учебник для студентов машиностроительных специальностей вузов / под ред. С. М. Семенова. – М. : Машиностроение, 1991. – 240 с.
12. Организация и нормирование труда : учебн. пособ. для вузов / Под ред. В. В. Адамчука. – М.: Финстатинформ, 2000. – 224 с.
13. Пашуто В. Организация и нормирование труда на предприятии / Пашуто В. – Мн. : Новое знание, 2001. – 202 с.
14. Разработка нормативных материалов для нормирования труда рабочих. Методические рекомендации. – М. : ЦБНТ при НИИ труда, 1983. – 126 с.

10.2. Додаткова

15. Арон Е. И. Методы исследования и проектирования организации труда на предприятии / Арон Е. И. – М. : Экономика, 1972. – 112 с.

16. Арон Е. И. Микроэлементное нормирование и проектирование труда / Е. И. Арон, Г. И. Калити. – К. : Техніка, 1983. – 90 с.

17. Белоконенко В. И. Организация и нормирование труда : учебн.-метод. пособ.-практикум / В. И. Белоконенко, А. Г. Євтушенко. – Х. : ХИБМ, 2005. – 212 с.

18. Білоконенко В. І. Організація праці : навч. посібн. (питання, тести і задачі) / В. І. Білоконенко, А. М. Бондаренко. – Х. : ХИБМ, 2002. – 120 с.

19. Белоконенко В. И. Организация производства : учебн.-метод. пособ. / В. И. Белоконенко, О. В. Чигринов. – Х. : ХИБМ, 2001. – 278 с.

20. Базовая система микроэлементных нормативов времени (БСМ-1). Методические и нормативные материалы. – М. : Экономика, 1978. – 124 с.

21. Бондаренко М. И. Производственные резервы: Реализация и эффективность : учебн.-метод. пособ. / М. И. Бондаренко, А. Г. Євтушенко. – Х. : ХИБМ, 2003. – 212 с.

22. Виноградов М. И. Физиология трудовых процессов / Виноградов М. И. – М. : Медицина, 1966. – 196 с.

23. Ворожко В. П. Методичні основи нормування праці підрозділів захисту інформаційних ресурсів / В. П. Ворожко, О. І. Матяш // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 10. – С. 33–36.

24. Гальцов А. Д. Нормирование и основы научной организации труда в машиностроении / Гальцов А. Д. – М.: Машиностроение, 1973. – 348 с.

25. Генкин Б. М. Нормы труда и эффективность производства / Генкин Б. М. – М.: Экономика, 1977. – 140 с.

26. Генкин Б. М. Нормирование труда по обслуживанию производства / Генкин Б. М. – Л. : ЛИЭИ, 1987. – 158 с.

27. Генкин Б. М. Оптимизация норм труда / Генкин Б. М. – М. : Экономика, 1982. – 200 с.

28. Дзюба С. Г. Нормування праці в вітчизняній і міжнародній економіці / С. Г. Дзюба, І. Ю. Гайдай. – Донецьк : ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2005. – 172 с.

29. Егоршин А. П. Управление персоналом / Егоршин А. П. – Н. Новгород: НИМБ, 1999. – 438 с.
30. Жуков Л. И. Экономика бригадного труда / Л. И. Жуков, А. А. Овчинникова, Г. Р. Погосян. – М.: Высшая школа, 1988. – 92 с.
31. Заможская Э. А. Изучение процесса труда для анализа динамики утомляемости (на примере пяти профессий) / Заможская Э. А. // В сб.: Техника. – М.: Наука, 1981. – 167 с.
32. Зинченко Г. И. Бригадный подряд / Зинченко Г. И. – М.: Мысль, 1987. – 80 с.
33. Зудина Л. Н. Проектирование организации труда (сборник) / Л. Н. Зудина, А. Д. Колобова. – Новосибирск: Западно-Сибирское книжное издательство, 1971. – 248 с.
34. Иньшин А. А. Бригадная форма труда в промышленности / А. А. Иньшин, М. В. Веллер. – М.: Экономика, 1988. – 252 с.
35. Кожанова Є. П. Економіка праці й соціально-трудо́ві відносини / Є. П. Кожанова, О. О. Титар, В. І. Білоконенко. – Х.: ХДЕУ, 2004. – 284 с.
36. Керженцев П. М. Принципы организации. Избранные произведения / Керженцев П. М. – М.: Экономика, 1968. – 112 с.
37. Кибанов А. Я. Управление персоналом организации / Кибанов А. Я. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 638 с.
38. Колесников И. Е. Рационализация и нормирование труда с помощью системы микроэлементов / Колесников И. Е. – М.: Экономика, 1965. – 214 с.
39. Костюченко И. Нормирование труда: практические советы / И. Костюченко // Баланс. – 2009. – № 83. – С. 21–23.
40. Мамченко В. Нормирование труда / В. Мамченко, Л. Чернобрывец // Сборник систематизированного законодательства. – 2005. – № 5. – С. 146–154.
41. Мельничук Д. П. Управління персоналом: навч. посібн. для самостійного вивчення дисципліни / Д. П. Мельничук. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 328 с.
42. Методика разработки нормативов численности вспомогательных рабочих. – М.: ЦБНТ при НИИ труда, 1965. – 92 с.
43. Методика разработки нормативов времени на трудовые действия. Нормали времени. – М.: ЦБНТ при НИИ труда, 1965. – 36 с.

44. Методика разработки норм обслуживания для вспомогательных рабочих. – М. : ЦБНТ при НИИ труда, 1987. – 83 с.
45. Методика нормирования труда при многостаночном (многоагрегатном) обслуживании. – М. : Информэлектро, 1984. – 120 с.
46. Методические основы нормирования труда рабочих в народном хозяйстве / НИИ труда. – М. : Экономика, 1987. – 224 с.
47. Многостаночное обслуживание в машиностроении / под ред. М. И. Лещенко, Г. Э. Таурит, Ю. В. Гонта и др. – К. : Техника, 1987. – 120 с.
48. Назарова Г. В. Проблеми проектування трудових процесів фахівців на підприємстві / Г. В. Назарова, А. В. Семенченко // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. Спец. вип.: у 3 т. Соціально-трудова відносина: теорія та практика. – К. : КНЕУ, 2010. – Т. 2. – С. 177–181.
49. Напряженность норм труда / под ред. А. А. Пригарина, В. М. Рысса, Е. М. Шермана, К. Х. Кузнецовой. – М. : Экономика, 1965. – 176 с.
50. Научная организация и нормирование труда в машиностроении: учебник для инженерно-экономических вузов и факультетов / под ред. А. П. Степанова, И. М. Разумова, С. В. Смирнова. – М. : Машиностроение, 1984. – 464 с.
51. Научная организация труда на машиностроительных предприятиях : учебн. пособ. для студентов вузов / под ред. В. П. Радукова. – М. : Машиностроение, 1986. – 240 с.
52. Научная организация труда в управлении производственным коллективом. Общеотраслевые научно-методические рекомендации / НИИ труда. – М. : Экономика, 1990. – 288 с.
53. Научная организация труда инженера / под ред. В. М. Данюка. – К. : ИСИО, 2000. – 114 с.
54. Нормирование труда : учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности "Экономика труда" и "Организация и нормирование труда" / под ред. Б. М. Генкина. – М. : Экономика, 1985. – 272 с.
55. Общемашиностроительные типовые нормы, нормативы численности и нормативы времени обслуживания для вспомогательных рабочих цехов основного и вспомогательного производства. – М. : ЦБНТ при НИИ труда, 1982. – 170 с.

56. Оленич Е. І. Нормування праці / Е. І. Оленич, В. І. Чернов. – К. : КНЕУ, 2000. – 152 с.

57. Определение численности служащих производственных объединений (комбинатов) и предприятий. – М. : НИИ труда, 1980. – 104 с.

58. Организация, нормирование и оплата труда : учебн. пособ. / А. С. Головачев, Н. С. Березина, Н. Ч. Бокун и др. ; под общ. ред. А. С. Головачева. – М. : Новое знание, 2004. – 496 с.

59. Основи нормування праці : навч. посібн. – Краматорськ : ДДМА, 2004. – 252 с.

60. Производственные бригады в новых условиях хозяйствования / С. А. Кулиш, А. А. Афанасьев, В. И. Белоконенко ; под общей ред. д-ра экон. наук, проф. С. А. Кулиша. – К. : Техника, 1988. – 136 с.

61. Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців / укл. М. В. Афанасьєв. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 244 с.

62. Развитие многостаночного обслуживания и расширение зон обслуживания в промышленности. Межотраслевые методические рекомендации и научно-обоснованные нормативные материалы. – М. : НИИ труда, 1983. – 131 с.

63. Семенченко А. В. Аналіз чинників впливу на трудові процеси фахівців / А. В. Семенченко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Чотирнадцяті Ліберманівські читання) "Економічні аспекти сучасних технологій управління в економіці, науці, освіті в ХХІ столітті в умовах фінансової кризи" (м. Харків, 9 грудня 2009 р.). – Вчені записки Харківського інституту управління : науковий журнал. – Х. : ХІУ, 2010. – № 28. – С. 65–70.

64. Семенченко А. В. Принципи управління трудовими процесами на промислових підприємствах / А. В. Семенченко // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії : зб. наук. праць. – Краматорськ : ДДМА, 2009. – № 3(17). – С. 233–237.

65. Семенченко А. В. Разработка нормативов для специалистов с помощью укрупненных методов нормирования / А. В. Семенченко // Бизнес Информ. – 2010. – № 6(386). – С. 146–149.

66. Семенченко А. В. Узагальнення класифікації трудових процесів на промислових підприємствах / А. В. Семенченко // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Глобалізаційно-інтеграційні процеси соціально-економічного розвитку країни" (м. Харків, 2 – 3 квітня 2009 р.). // Управління розвитком : зб. наук. статей. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – № 15. – С. 130–132.

67. Справочник нормировщика / под общей ред. д-ра экон. наук, проф. А. В. Ахумова. – Л. : Машиностроение, 1986. – 458 с.

68. Чайка Г. Л. Організація праці менеджера : навч. посібн. / Г. Л. Чайка. – К. : Знання, 2007. – 420 с.

10.3. Ресурси мережі Інтернет

69. Менеджмент [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://management.com.ua/hrm>.

70. Нормативные акты Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.nau.kiev.ua.

71. Прес-менеджмент [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cfin.ru/press/management/>.

72. Продуктивність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.productivity.dn.ua>.

Зміст

Вступ	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни	8
3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами	9
4. Плани лекцій	14
5. Плани семінарських та практичних занять	17
6. Самостійна робота студентів	21
6.1. Перелік питань для самостійного опрацювання	21
6.2. Контрольні запитання для самодіагностики	24
7. Методики активізації процесу навчання	26
8. Індивідуально-консультативна робота	28
9. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	29
10. Рекомендована література	33
10.1. Основна	33
10.2. Додаткова	34
10.3. Ресурси мережі Інтернет	38

